

Č. 25/2000

I. Nedošlo-li k okamžiku smrti majitele zaknihovaných cenných papírů k jejich platnému převodu na jiného (§ 13 a násl. zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů), stávají se tyto majetkové hodnoty předmětem dědictví.

II. Podepíše-li jménem zůstavitele v takovém případě smlouvu o převodu cenných papírů někdo jiný než ten, kdo je k tomu podle zákona oprávněn, nelze takový právní úkon považovat za platně uzavřenou smlouvu o převodu cenných papírů, neboť zde chybí relevantní projev vůle oprávněného účastníka. Byla-li přesto taková smlouva uskutečněna, je třeba zpravidla toto jednání posuzovat jako podezření z trestného činu podvodu podle § 250 trestního zákona ve vztahu ke zkráceným právům dědiců, kteří nabyli uvedené majetkové hodnoty smrtí zůstavitele (§ 460 občanského zákoníku), popřípadě i jako podezření z trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 trestního zákona ve vztahu ke zkrácení daně dědické (zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů).

III. Je-li jedním z účastníků takového právního úkonu obchodník s cennými papíry (§ 45 a násl. zákona o cenných papírech), je vedle toho třeba zkoumat, zda se osoba, jednající jeho jménem, nedopustila i některého z dalších trestných činů, uvedených v hlavě druhé zvláštní části trestního zákona; zpravidla půjde o podezření z trestného činu porušování závazných pravidel hospodářského styku podle § 127 trestního zákona, spáchaného (úmyslným) porušením povinností, stanovených předpisy o obchodování s cennými papíry. Porušení těchto předpisů může být spojeno i s jednáním, naplňujícím skutkovou podstatu trestného činu neoprávněného nakládání s osobními údaji podle § 178 odst. 2 trestního zákona.

Nejvyšší státní zastupitelství obdrželo opakovaně podněty kontrolní sekce Střediska cenných papírů (dále též jen „středisko“), které v nich namítalo nesprávnost postupu orgánů činných v trestním řízení (jak orgánů policie, tak i státních zastupitelství) při vyřizování jeho trestních oznámení, podávaných na obchodníky s cennými papíry (příslušné právnické osoby), v jejichž činnosti Středisko cenných papírů zjistilo závady. Ty podle zjištění střediska spočívaly v tom, že obchodník s cennými papíry nerespektováním ustanovení obecně závazných právních předpisů a jednáním, které bylo v rozporu s pravidly poctivého hospodářského styku, protizákonně zanášel do evidence záznamy, které byly v rozporu s reálným stavem a ve svém důsledku tak byly způsobilé znehodnotit vypovídací schopnost této evidence, ze které jsou mimo jiné čerpány informace pro potřeby státních orgánů v daňovém řízení, v občanskoprávním řízení i v trestněprávních záležitostech. Šlo o závady, spočívající mj. i v tom, že tito obchodníci s cennými papíry uzavírali smlouvy o převodu cenných papírů i s fyzickými osobami, jež byly (podle data podepsání takové smlouvy) ve skutečnosti již po smrti. Trestní oznámení však byla orgány činnými v trestním řízení odkládána po prošetření v podstatě s odůvodněním, že nebyly shledány podmínky pro zahájení trestního stíhání pro trestný čin podvodu podle § 250 tr. zák. A to aniž tyto orgány zkoumaly věc i z hlediska jiných ustanovení o trestných činech, uvedených ve zvláštní části trestního zákona (např. o trestném

činu porušování závazných pravidel hospodářského styku podle § 127 tr. zák. či zneužívání informací v obchodním styku podle § 128 tr. zák., popř. zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 tr. zák).

Šlo v prvé řadě o případy, kdy za již mezitím zemřelé majitele zaknihovaných cenných papírů podepsaly smlouvy o převodu těchto cenných papírů jiné osoby (zpravidla příbuzní), využívající toho, že pracovníci obchodníka z cennými papíry porušili své povinnosti, a připustili takový postup (sjednávali smlouvy a vypláceli prodávajícím jejich kupní cenu aniž by řádně dbali na ověření totožnosti prodávajícího, popřípadě na řádné prokázání toho, že jednajícím je oprávněn prodávajícího majitele skutečně při uzavření smlouvy o prodeji cenných papírů právně zastoupit).

V dalších případech (tentokrát spojených s druhou vlnou kupónové privatizace) středisko zjistilo u obchodníka s cennými papíry výskyt podobných smluv, podepsaných jménem osob, které podle data jejich uzavření již byly po smrti. Tentokrát však podpis takové osoby zřejmě doplnili pracovníci samotného obchodníka s cennými papíry. Šlo však o zcela specifické případy, dnes již neaktuální, proto se jimi stanovisko podrobněji nezabývá.¹

I.

Jak ze strany obchodníka s cennými papíry (jeho příslušného pracovníka), tak i ze strany osoby, která jménem již zemřelého majitele cenných papírů podepsala smlouvu o převodu cenných papírů a jejich kupní cenu inkasovala, byl porušen zákon.²

---

¹ Šlo o případy, kdy byly sjednány smlouvy o prodeji akcií z druhé vlny kupónové privatizace (nynějším) obchodníkem s cennými papíry, jenž uzavřel ještě jako obchodní společnost bez práva obchodovat s cennými papíry na konci roku 1993 s budoucími majiteli akcií smlouvu o smlouvě budoucí o uzavření kupní smlouvy o prodeji cenných papírů, nechal si vystavit od těchto budoucích majitelů plnou moc k převodu akcií z jejich účtů na účet vlastní a pak dodatečně (zřejmě sám prostřednictvím některého z pracovníků), a to ve všech případech shodně s uvedením dne 3.3.1995 doplnil příslušné údaje do plné moci i předtisku smlouvy o prodeji akcií, která však podle datumu jejího uzavření byla "sjednána" již až po datumu úmrtí majitelů cenných papírů. Nešlo však zde o činnost společnosti jako obchodníka s cennými papíry, ale ve skutečnosti zřejmě šlo o „odkup“ kupónových knížek a „zprostředkování“ nákupu akcií za investiční body způsobem, který ustanovení § 22 odst. 6 zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů, nedovolovalo. Navíc činnost obchodníka s cennými papíry nebyla v té době společností ani povolena. Šlo tedy o zcela specifické případy, které v popsané podobě byly spojeny s průběhem druhé vlny kupónové privatizace. Společnost tak chtěla zřejmě získat kupónové knížky fyzických osob a v nich obsažené investiční body na základě poskytnutých investičních kupónů sama investovat. Celý poměrně složitý postup byl zjevně zvolen proto, aby společnost získala kontrolu nad akciemi, jež na základě investování kupónů (neobjasněno jak a kým), teprve měly být v budoucnu připsány na účty fyzických osob (majitelů kupónových knížek), a po jejich připsání na účet majitelů je potřebovala převést na svůj účet vlastní. Ačkoliv jde o skutečnosti, které v té době mohly zakládat podezření ze spáchání některých dalších trestných činů jako např. trestného činu neoprávněného podnikání podle § 118 tr. zák. či trestného činu porušování závazných pravidel hospodářského styku podle § 127 tr. zák., zneužívání informací v obchodním styku podle § 128 tr. zák., neoprávněného nakládání s osobními údaji podle § 178 tr. zák., poškozování cizích práv podle § 209 tr. zák. (šlo-li by o nemajetkovou újmu), zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 125 tr. zák. či dalších, není již nutno tuto problematiku uzavřených smluv (o smlouvě budoucí, o plné moci, o prodeji cenných papírů) v současné době řešit vydáním výkladového stanoviska, neboť pozbyla na aktuálnosti.

² Takovýto právní úkon (smlouva o převodu cenných papírů) nemůže být považován za platně uzavřenou smlouvu, neboť zde chybí relevantní projev vůle druhého účastníka smlouvy o prodeji cenných papírů - zemřelého jejich majitele - jenž nemůže být v žádném případě nahrazen tím, že jiná osoba, která k tomu není oprávněna, smlouvu za prodávajícího prostě jen jeho jménem podepíše. Ve skutečnosti jde o předstíraný projev vůle za osobu, která jej nečinila a učinit ani nemohla. Takový úkon by bylo nutno považovat za absolutně neplatný. Pokud by tato osoba jednala za zemřelého

II.

Lze proto konstatovat, že zřejmě bezvýjimečně bude v podobných případech vždy s takovými majetkovými hodnotami (jde-li o zaknihované cenné papíry) nakládáno protiprávně, bude-li tak činěno mimo dědické řízení.³ Obecně proto (bez ohledu na to, kdo je účastníkem takového právního úkonu) by v úvahu přicházelo podezření z trestného činu podvodu podle § 250 tr. zák. (ve vztahu k těm dědicům, kteří měli majetkové hodnoty nabýt a jejichž dědická práva by tak byla zkrácena), popřípadě za splnění zákonných podmínek i z trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 tr. zák. (za předpokladu, že by došlo i k daňovému úniku na dani dědické). Nutno vždy však prokazovat subjektivní stránku (úmyslné zavinění) v jednání účastníků, jakož i výši způsobené škody (rozsah zkrácení dědické daně).

III.

Je-li jedním z účastníků takového právního úkonu obchodník s cennými papíry, nelze samozřejmě vyloučit ani jiné případné další právní kvalifikace. Vždy bude záležet na konkrétních okolnostech každého jednotlivého případu, zda a jaké jednání lze prokázat (i v příslušné formě zavinění, zpravidla tedy úmyslného) tomu, kdo jménem obchodníka s cennými papíry v tomto případě jednal. Prakticky vždy tak bude třeba uvažovat o možném podezření z trestného činu porušování závazných pravidel hospodářského styku podle § 127 tr. zák. (byť s ohledem na předpokládaný rozsah neoprávněných výhod bude takové jednání možno prokázat spíše jen ojedinele). Obvykle totiž bude takové jednání v rozporu s některým ze závazných ustanovení právních předpisů, upravujících obchodování s cennými papíry, zejména samotného zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů. Může však jít i o rozpor se zákonem č. 214/1992 Sb., o burze cenných papírů. Je sem ale možno zařadit i případná porušení burzovního řádu a burzovních pravidel s ohledem na zákonné zmocnění vyplývající ze zákona č. 214/1992 Sb., o burze cenných papírů (zde viz zejména § 3 odst. 2, § 6 odst. 3 písm. b), § 18 písm. a), § 31 odst. 1 písm. b) a § 32 odst. 4 písm. a) tohoto zákona) nebo Tržního řádu a. s. RM-System (vzhledem k výslovnému ustanovení § 54 odst. 2 zákona o cenných papírech). Nepochybně by bylo nutno zkoumat i možné naplnění některé z dalších skutkových podstat, uvedených v hlavě druhé zvláštní části trestního zákona o trestných činech hospodářských (zejména trestného činu zneužívání informací v obchodním styku podle § 128 tr. zák.). Vyloučit nelze ani trestný čin neoprávněného nakládání s osobními údaji podle § 178 tr. zák. (jednáním podle odstavce 2 tohoto zákonného ustanovení).

Naproti tomu nebude obecně takové jednání postižitelné podle ustanovení § 209 tr. zák. o tr. činu poškozování cizích práv jen proto, že bylo porušeno právo Střediska cenných papírů evidovat reálné (pravdivé) údaje. Taková možnost by však zřejmě nebyla vyloučena, pokud by v podobném případě došlo k jiné vážné újmě na právech střediska, a to např. v důsledku nutnosti hradit následné škody takto vzniklé.

---

majitele cenných papírů na základě plné moci, kterou jí vystavil ještě za svého života zemřelý majitel cenných papírů, záviselo by řešení této problematiky na konkrétním případě. Nehledě na to, že by bylo vždy nutno posuzovat právní důsledky takového postupu i z hlediska ustanovení § 20 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, upravujícího nabytí zaknihovaného cenného papíru od nevlastníka, které pro tento druh cenného papíru platí obdobně (§ 21 odst. 2 poslední věta citovaného zákona). Složitostí možného řešení proto tato eventualita již přesahuje rámec tohoto stanoviska.

³ Tyto majetkové hodnoty spadají do dědictví, které se nabyvá smrtí zůstavitele (§ 460 obč. zák.).